

Oponentský posudek disertační práce

Nibal Tayseer Khalil

Anthropological and Ethnographical study of the Bedouin in East Palestine

Po přerušené doktorské obhajobě předložila Nibal Tayseer Khalil práci pod totožným názvem *Anthropological and Ethnographical study of the Bedouin in East Palestine*. Jedná se o téměř identický text jako v případě první obhajoby, a proto i tento posudek opakuje jednotlivé výtky vyslovené v předchozím posudku. Zároveň upozorňuji na několik změn, které jsem v nově předložené práci zaznamenal.

1. Nepřijatelná jazyková úroveň

Pokládám za nepochopitelné, že autorka i přes jednoznačné upozornění na nedostatečnou jazykovou úroveň textu nezajistila korekturu rodilým mluvčím, a dokonce neopravila ani pasáže, které dřívější posudek explicitně uváděl. Stávající jazyková úroveň nenabízí čtenáři jistotu, alespoň v té míře, v jaké jí může nějaký jazyk nabídnout, že porozumí sdělením autora. Míra nesrozumitelnosti textu je dokonce taková, že při obhajobě nemůže žádný člen komise mít alespoň elementární jistotu o případné argumentaci autorky, o jejích úvahách a dokonce ani o některých základních faktografických tvrzeních. Bídna jazyková úroveň textu, mimochodem patrná už v názvu práce, kde jsou dvě chyby, např. znemožňuje samotnou prvotní identifikaci předmětu zkoumání:

„...how they (anthropological and ethnographic aspects) contribute to shaping each member man, woman, and children in this (Beouin) society“ (s. 6).

„It (the study) show, the social and economic changes that occurred in these groups according to their move from their home to be merged with other various communities‘ activities“ (s. 6).

2. Přehled v oblasti antropologie beduínských skupin

Přehled literatury zahrnuje nediferencované texty dobrodruhů (W. Thesiger), cestovatelů (T.E. Lawrence), amatérských badatelů (von Oppenheimer) a současných i minulých regionálních specialistů z různých oborů. Obsah zařazené literatury je spíše omezený, působí eklekticky a nespecialista je nucen se spolehnout na zdůvodnění autorky, tj. že k danému tématu toho více publikováno nebylo. Klíč k třídění literatury nabízí autorka pouze jeden: literaturu člení podle toho, jedná-li se o antropologii týkající se palestinských Beduínů nebo Beduínů obecně (ovšem, jak bylo řečeno výše, ne vždy se jedná o antropologické texty). Ačkoli ani důvod tohoto členění není zřejmý, nejpodstatnějším nedostatkem této pasáže, upozorňujícím na nízkou obeznámenost autorky se stavem bádání, je celkově povrchní shrnutí literatury. Autorka neidentifikuje hlavní teoretické směry a metodologické inovace ve výzkumu Beduínů, omezuje se pouze na shrnutí „z předsádky“, místy srozumitelná¹, jindy

¹ O geografovi Josephu Hobbsovi – „He walked through the desert registering all the phenomena he saw along the way including ecological issues, plants, animals. His work was about one of the tribes in Sinai, describing all aspects of the present life and conditions of it, mainly the difficulties they face in the part where they are living“, s. 14.

méně. Propojení mezi jednotlivými autory postrádáme, stejně jako jakýkoliv pokus o systematizaci. Tento nedostatek neřeší ani drobná změna, kterou autorka v textu udělala přidáním jednoho odstavce, který heslovitě připomíná díla dosud nezmíněných autorů (s. 15), zabývajících se muslimskými společnostmi (E. Gellner, L. Holý) nebo příbuzenstvím (D. Schneider). Nesrozumitelnost závěru, na niž jsem upozornil dříve, autorka vyřešila vypuštěním pasáže.

Podstata mé argumentace, kterou jsem odvíjel od zmíněné citace, ovšem spočívala v něčem úplně jiném a tento nedostatek v práci přetrvává: autorka vůbec nerozlišuje různé diskurzy v reprezentaci Beduínů a naprosto ignoruje nepřehlédnutelnou část antropologického bádání o západních reprezentacích muslimského světa (ať už se jedná o práce E. Saida nebo nověji T. Mitchella), která se stala základem pro analýzu diskurzu jinakosti a způsobů zvěcnění „jiného“, obzvlášť v antropologii blízkého východu. Dokonce i přesto, že autorka měla příležitost se s tímto paradigmatem seznámit, např. v citovaných pracích L. Abu-lughod, zcela jej ignoruje. Nepochybně se zde autorce nabízel teoretický rámec, který by jejímu výzkumu dal vědecké opodstatnění.

V přehledu literatury o palestinských Beduínech bych uvítal rozvedení tvrzení o zaujatosti izraelských antropologů ohledně otázky „vlivu beduínské populace na izraelskou vládu a společnost“ (s. 16), a to zejména proto, že se často jedná o práce, které z citovaných pramenů nejvíce vycházejí ze sociálně antropologických tradic (nemluvě o tom, že samotný význam citované věty vzbuzuje zvědavost, minimálně pro velkou dávku ironie: chce autorka říct, že izraelští antropologové přeceňují vliv Beduínů na izraelskou vládu?).

3. Metodologie

Metodologická část úvodní kapitoly znásobuje rozpaky. Volba místa výzkumu je definována spíše morálně než věcně. Autorka volí východní Palestinu v okolí Jericha v intencích tzv. „salvage anthropology“: zaznamenat atributy mizející kultury. Kritická situace, kdy Beduíní ve východní Palestině jsou vystaveni systematickému politickému a hospodářskému tlaku ze strany státu Izrael, který je necitlivý k jejich kulturním a společenským potřebám, představuje bezesporu antropologické téma par excellence. O něm se ovšem v práci nedozvíme vůbec nic. Pakliže by tento výzkum bylo pro autorku z různých důvodů obtížné realizovat, pak by i záznam o této obtížnosti měl výraznou vypovídající hodnotu, protože by nastoloval relevantní otázky o politikách reprezentace, o vztahu mezi mocí a poznáním apod.

Dříve zmíněnou výtku o záměně archivního výzkumu za výzkum sekundárních pramenů uvedla autorka na pravou míru a nyní charakterizuje tuto fázi jako „literature research“. Ve druhé fázi výzkumu uskutečnila autorka podle svých slov „survey research“, jenž mapoval beduínské tábory ve zkoumané oblasti. Na základě tohoto přehledu autorka rozdělila přítomnost Beduínů v okrese Jericho do 4 kategorií, přičemž objektem jejího zájmu se stali pouze Beduíní žijící v táborech kolem silnic (celkem 27 tábořišť). Beduíní usídlení ve městě nebo v uprchlickém táboře jsou z výzkumu vyloučeni, protože nežijí „skutečným životem Beduínů v tábořištích“ (s. 32). Některá zjištění nejsou doložena (např. příbuzenskými grafy). Poslední stádium výzkumu představovalo zúčastněné pozorování, jehož cíl mi není opět příliš srozumitelný: „...an opportunity for in-depth systematic study of Bedouin groups and their activities by recording the changes in meaning of the different social regions for the researcher, transitioning from stranger to member to insider“ (s. 22). Dobu zúčastněného pozorování autorka uvádí jako desetiměsíční, nicméně pouze v posledních třech měsících byla

podle vlastních slov v denním kontaktu s Beduíny (jedním z důvodů, který ovlivnil dostupnost terénu, byla obtížná průchodnost checkpointů a šikana izraelských vojáků vůči ní jako Palestince). Je velmi nepravděpodobné, že by za těchto okolností došlo ke změně v postavení výzkumníka od cizinky k člence skupiny a insiderce, kterou naznačuje na s. 23.

Z jiných údajů konečně jasně vyplývá, že role autorky v terénu se ani trochu neblížila ideálu etnografa, ponořeného (immersed) v etnografickém terénu. Pokud autorce dobře rozumím, rozhovory získala pouze od osob, kterým bylo (kdo ví kým, formulace naznačuje jakýsi kolektivní konsensus) svoleno s ní na dané téma hovořit:

„...selection of informants was not based on my personal judgments but on identifications made by community members of Bedouin groups. (s. 25)

Žádný z rozhovorů jí navíc nebylo umožněno zaznamenat. To nicméně autorce nebrání tvrdit, že obecně s ní lidé v táborech spolupracovali; už méně pozornosti věnuje zjištění, že „cítili úlevu, když se seznámili s jejími úmysly“ (s. 25).

Z dalších informací k metodologii výzkumu pak vyplývá, že autorka vůbec nerozlišuje mezi emickou a etickou perspektivou, lépe řečeno zabývá se pouze tou první, i když se jí snaží dodat jakýsi ráz objektivity:

„...conclusions about cultural understandings of the phenomena of interest are not my personal insights, or even of particular community members, but are views cross-validated through repeated, in-depth interview with a broad cross-section of representative informants“ (s. 24)

Na této úvaze jsou zarážející hned dva body: 1. jedná se o metodologický postup, který naznačuje možnost interpretace významu nějakého jevu mimo porozumění domorodců a badatele (všechny interpretativní přístupy v sociálních vědách přitom zdůrazňují dialogický charakter porozumění kulturním významům), 2. v důsledku se zabývá pouze subjektivním porozuměním jednotlivých členů, které je „zprůměrované“ kontrolou platnosti mezi jednotlivými výpověďmi. V podstatě se dá říct, že by bylo obtížné zformulovat důslednější negaci přínosu kvalitativního výzkumu a větší dezinterpretaci povahy kvalitativních dat, než se objevuje v tomto nástinu metodologie. Metodologický nástin vrcholí závěrem, jenž duní závažností, která ještě více zdůrazní jeho prázdnotu a nesmyslnost: „I advocated most of the time a structural observation and structural visits, following with structural analysis by reviewing some literature for the aspects under study to assure cultural understanding and interpretations“ (s. 26).

4. Empirická část

Následující empirická část textu mě pouze utvrzuje ve všech výše vznesených námitkách. Při nedostatečně vyjasněné metodologii, při absenci jakékoli badatelské otázky, za naprostého ignorování teoretického vymezení a za neznalosti konceptuálního jazyka není překvapivé, že empirickou část charakterizuje nevyváženost a naivní holismus. Autorka uvádí nepodstatné detaily materiální kultury vedle naprosto banálních popisů, které jsou navíc překvapivě často odvozeny ze sekundární literatury.

Členění kapitol poukazuje na velmi ambiciózní záměr postihnout kulturu, implicitně chápanou v tylorovském smyslu jako výčet artefaktů (jak už bylo naznačeno dříve, v práci se neobjevuje jediná teoretická úvaha, o pojetí kultury tak můžeme usuzovat právě pouze

z absence jeho formulace, tedy z pojetí kultury jako přirozeně dané), v celé její šíři. Pro text, který má méně než 150 stran vč. bibliografie, to představuje jednoznačně velmi neuvážený plán. Holistický ideál práce naznačený už v úvodu – „The study provides a detailed picture of social structure, economic structure, tribal law, material culture, traditions, Beduin knowledge, and the influence of religion practices on the Bedouin life“ (s.6), nebo „The purpose of this study is to provide a full (*sic!*) anthropological and ethnographical picture of the Bedouin society in Jericho district in east Palestine“ (s. 8) – nutně vyznívá jako zavádějící. V textu se skutečně všechny tyto kapitoly objevují, úroveň informací ovšem odpovídá prostoru, který jim je věnován. Jestliže jsem v předchozím posudku vybral k ilustraci nedostatečného empirického zpracování materiálu kapitolu o příbuzenství, bylo smyslem poukázat zejména na neprovázanost pozorování a teorie, na absenci schopnosti uspořádat empirický materiál dle dostupných konceptuálních návodů. V nyní předkládané práci se snaha autorky o nápravu soustředila právě na tuto kapitolu, kterou tentokrát doplnila o přehled antropologických prací na téma příbuzenství u Beduínů, zcela mechanicky umístěný na úvod kapitoly. Pokládám za signifikantní, že je tento výčet v textu naprosto redundantní, protože opět není vztažen k vlastním pozorováním.

V tomto duchu se odehrává převážná část následujícího textu, který ani v jednu chvíli nevykročí z deskriptivní roviny a nikdy nezabloudí do oblasti tázání, zkoumání jevů, identifikace procesů apod. Přesto nelze ani v nejmenším vyzdvihnout alespoň deskriptivní charakter práce, který, jak už bylo výše řečeno, je výrazně nedostačující. Samo konstatování, že každá z 9 kapitol málokdy rozsahem překročí 20 stran, přičemž se dotýkají takových témat, jako je ekonomická struktura (kap. 5), kmenové právo (kap. 6), materiální kultura beduínských skupin (kap. 7), náboženství (kap. 9), které by si každé zasloužilo pozornost nikoli jako téma disertační kapitoly, ale jako samostatná oblast zájmu pro doktorský výzkum. Naopak za vcelku zdařilou inovaci pokládám zpracování pravidla křížového bratrance, jež je eminentním tématem antropologie příbuzenství obecně. Tuto pasáž ovšem autorka chybně zařadila do kapitoly „Knowledge and traditions of Bedouin groups“ místo aby ji zpracovala v kapitole o příbuzenství a vytěžila z ní konceptuální rámec pro vlastní pozorování.

Pro všechny výše uvedené nedostatky musím konstatovat, že práce předložená Nibal Khalil nespĺňuje požadavky disertační práce v oboru sociální a kulturní antropologie a nedoporučuji ji k obhajobě.

Yasar Abu Ghosh

Praha 3. února 2010

Yasar Abu Ghosh, PhD.
Department of Anthropology
Faculty of Humanities
Charles University in Prague
Husníkova 2075
150 00 Praha 5
Mail: abughosh@fhs.cuni.cz